

KAPSAYICI EĞİTİM YAKLAŞIMI VE ÇOKLU ZEKÂ

Çoklu Zekâ Teorisi ile “Ne kadar zekisin?” sorusunun yerini de “hangi yönden zekisin/yeteneklisin?” sorusu aldı. Böylece eğitimin amaçlarından olan her öğrenciye ulaşma, her öğrenciyi eğitimin kapsamına alma hedefine yeni bir kapı aralanmış oldu.

“Kapsayıcı bir eğitim süreci yönetmek, eğitimci için ilk etapta zahmetli ve zor bir süreçmiş gibi görünebilir ancak buna değer.”

Hangi Yönden Zekisin/ Yeteneklisin?

Zekâ her dönemde tartışılan, araştırılan bir konu oldu. Böylece pek çok görüş ortaya çıktı. Sorulan sorular ve aranan cevaplar zamanla değişti. Uzun süre cevabı aranan sorulardan birisi de “Ne kadar zekisin?” sorusu oldu. Zamanında işlevsel gibi görünse de bu soruya verilen cevapların aslında işleri pek kolaylaştırmadığı tecrübe edildi.

“Ne kadar zekisin?” sorusunun cevapları sınırlayıcı, etiketleyici ve ötekileştirici bulundu. Sahada öğrencilerin öğrenme motivasyonları baltalandı. Böyle olunca da zekâyâ yeni bakış açıları geliştirme ihtiyacı ortaya çıktı. Bu yeni bakış açılarından olan Çoklu Zekâ Teorisi ile “Ne kadar zekisin?” sorusunun yerini de “hangi yönden zekisin/yeteneklisin?” sorusu aldı. Böylece eğitimin amaçlarından olan her öğrenciye ulaşma, her öğrenciyi eğitimin kapsamına alma hedefine yeni bir kapı aralanmış oldu.

Çoklu Zekâ Teorisi

Bu teoriye göre sekiz zekâ/yetenek alanı vardır. Bu yetenekler her bireyde doğuştandır ve farklı oranlarda bulunurlar. Muhtelif kombinasyonlarla bilişsel yapımızı oluştururlar. Böylece yeteneklerin baskınlık dereceleri ve birbiri ile etkileşimleri her insanda farklılık gösterir. Tıpkı parmak izimiz gibi zekâ profilimiz de bizi diğerlerinden ayıran özelliğimiz haline gelir.

Zekâ alanları şartlara ve kültürlere göre değişim ve gelişim halindedir. Tarım toplumlarında doğacı zekâ önemli olurken, teknoloji toplumlarında sözel ve matematik zekâ ön plandadır. Bununla birlikte bir dönemdeki baskınlık başka dönemlerde değişkenlik gösterebilir. Bir alanda baskın olan yetenek her zaman aynı kalmayabilir.

Karşılaşılan eğitim ortamları, eğitimci etkisi, fırsatlar, beklentiler, bireyin kendi farkındalığının artması gibi nedenler bu değişime neden olabilir. Bu sebeple öğrencilerin baskın yeteneklerinin zaman zaman değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Çoklu Zekâ Teorisine Göre Yetenek Alanları ve Özellikleri:

1. Sözel- Dil Yetenek Alanı: Kelimelerle düşünme yeteneğidir. Kelime oyunlarını severler. Güçlü ifade ve doğru anlatım, sözel iletişime önem verme ve ikna kabiliyetleri vardır. Öğrenirken okumayı ve dinlemeyi aktif olarak kullanırlar. Gürültülü ortamlardan hoşlanmazlar. Kitap okumaktan keyif alırlar.

2.Görsel- Mekân Yetenek Alanı: Gözleri ile düşünme yeteneğidir. Öğrenirken görüntüleri, şekilleri ve resimleri kullanırlar. Bilgiyi somutlaştırıp zihinlerinde canlandırabilirler. Harita, tablo, çizim ve görsel tasarım yoluyla kolay öğrenirler. Yer-yön becerileri gelişmiştir. Görüntü olmayan uzun anlatımlardan hoşlanmazlar.

3.Mantik- Matematik Yetenek Alanı: Sayılar, semboller ve şifrelerle düşünme yeteneğidir. Soru sormayı, deney yapmayı severler. Mantık ilişkisi ararlar. Problem çözmekte mahirdirler.

Zekâ oyunlarını severler. Sınıflayarak, sıralayarak ve soyutlayarak öğrenirler.

4.Ses- Ritim Yetenek Alanı:

Ses ve ritimle öğrenme yeteneğidir. Tüm seslere karşı duyarlıdırlar. Ses hafızaları güçlüdür. Sesleri organize etmekten hoşlanırlar. Çalışırken tempo tutar, mırıldanırlar. Dinlemeyi severler.

5.Beden- Hareket Yetenek Alanı:

Zihin ve beden uyumunu kullanarak öğrenme yeteneğidir. Beden sağlığına dikkat ederler. Dokunarak, yaparak ve hareket ederek öğrenirler. Kendilerini ifade etmenin yolu harekettir. Söylenenlerden çok yapılanı bakarlar.

6.Kişisel- Öze Dönük Yetenek Alanı:

Kendini tanıma, kendinin farkında olma yeteneğidir. Kişisel gelişimlerine önem verirler. Yalnız çalışmaktan ve düşünmekten hoşlanırlar. Kendi hızlarında ve kendilerine özgü yöntemlerle öğrenirler. Hedefleri motivasyon kaynaklarıdır.

7.Kişilerarası- Sosyal Yetenek Alanı:

Sosyal öğrenme yeteneğidir. Güçlü iletişim becerileri vardır. Grup çalışmalarına yatkındırlar. Yönetmekten ve organize etmekten hoşlanırlar. Espirili ve empatiktirler. İkna yetenekleri vardır. Paylaşarak ve iş birliği halinde öğrenirler.

8.Doğacı Yetenek Alanı:

Doğa ile iç içe öğrenme yeteneğidir. Doğaya ve doğadaki her canlının hayatına ilgi duyarlar. Bitki ve hayvan türleri ile isimleri dikkatlerini çeker. Canlıların var oluş sebepleri hakkında düşünmeyi severler. Doğada ve açık alanda, yaşamın içinde olan her şeyle daha kolay öğrenirler.

Tek Kalıp Her Öğrenciye Uyar mı?

“Her öğrenci aynıdır” varsayımı ile hareket edilerek hazırlanan kısır programların kapsayıcı olması pek mümkün değildir. Geleneksel manada eğitim verilirken sadece sözel ve matematik yollar kullanıldığında, bu yetenek alanı baskın olan öğrenciler öğrenebilir ve eğitim süreçlerine dâhil olabilirken; farklı yetenek alanları baskın olan öğrenciler başarısız olup süreç dışında kalabiliyorlar. Hatta davranış ve uyum sorunları gösteren çocuklar çoğunlukla süreç dışında kalan bu çocuklardan oluşuyor.

Kendilerine hitap etmeyen bir ortamda, anlayamayacağı yöntemlerle sunulan konuları öğrenciler öğrenemiyorlar. Eğitim ortamına yabancılaşıyorlar. Kapsama alanına dahil edilemeyen bu çocuklar, kendi kabuklarına çekiliyor ya da kendilerini ortaya koyacak, varlıklarını ispat edecek başka yollar bulabiliyorlar. Bu yollar doğru yollar olmasa bile.

Öğrenciye Göre Eğitim Programı Mümkün mü?

Eğitim süreçlerinde tek bir program yerine alternatif programlar geliştirmek, çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri kullanmak kapsayıcılığı bir üst tura taşıyabilir.

Çoklu zekâ teorisine göre her bireyin daha kolay öğrenebildiği bir yol vardır. Öğrencisinin bu sekiz yetenek yolundan hangisi ile daha kolay öğrendiğini bilmek eğitime büyük avantaj sağlar. Baskın olan yetenek alanı bilinirse öğretim yöntem ve tekniklerinde yapılacak düzenleme ile öğrencinin performansı mevcudun çok üzerine çıkabilir. Öğrenmekte zorlanan çocuklara nasıl yardımcı olunabileceği netleşir.

Baskın olan yetenek alanları aynı zamanda çocukların kendilerine açılan kapıdır. İlgileri ve başarıları bu istikamette yoğunlaşır. Böylece ilgi duyabileceği muhtemel konulardan yola çıkarak güven ilişkisi ve bağ kurulabilir. Öğrencisi ile bağ kurabilen bir eğitmen çok daha etkilidir.

Kapsayıcı bir eğitim süreci yönetmek, eğitmen için ilk etapta zahmetli ve zor bir süreçmiş gibi görünebilir. Yöntem ve teknikleri çeşitlendirmek, materyal desteğini artırmak, bir konuyu anlatmanın pek çok yolunu hazırlamak, sınıfını daha küçük gruplara ayırıp her bir grupla ilgilenmek yorucudur ancak uzun vadede buna değer. Bu tatlı zahmeti çeken eğitmen, program sonunda her öğrencisine ulaşmanın, kaybolma ihtimali olanları kazanmanın haklı gururunu yaşayabilir. Böylece başarılı, mutlu ve üretken bireyleri topluma kazandırmış olur.